4. WEIDEVOGELS

Pluim voor onze vrijwillige weidevogelbeschermers

Het jaar 2019 zal vooral de geschiedenisboekjes ingaan als een extreem droog jaar waarin de gevolgen van de klimaatverandering voor het 2e achtereenvolgende jaar voelbaar werden. Er werden wéér records (eerste kievitslegsel in februari) en weerrecords verbroken in Nederland. Het afgelopen broedseizoen kenmerkte zich door het koude maar ook vooral droge voorjaar. Aan de grote voorraad muizen in de uilenkasten werd al vroeg duidelijk dat het een goed muizenjaar zou worden. Voor de weidevogels een positieve bijkomstigheid omdat veel roofdieren hierdoor over het algemeen gemakkelijk hun kostje konden vergaren met het eten van muizen in plaats van eieren of kuikens.

Inleiding:
De beschermingsactiviteiten rondom de weidevogels konden gelukkig redelijk op peil gehouden worden, ondanks dat het aantal vrijwilligers iets afnam en de gemiddelde leeftijd geleidelijk verder steeg. Verjonging voor de komende jaren is dan ook hard nodig. Een aandachtspunt waar onze vereniging best veel werk van maakt. Vol goede moed gingen ook dit jaar weer de weidevogelbeschermers op pad, tegenwoordig bijna geheel bestaand uit ervaren 60-plussers. Zij weten waar de vogels broeden en houden contact met de boeren. Een goede relatie en regelmatig contact tussen vrijwilliger en boer is namelijk essentieel om de legsels en jongen van weidevogels te beschermen. Veel waardering gaat uit naar deze weidevogelbeschermers die zich ondanks de jaarlijks terugkerende matige broedresultaten, zowel in letterlijke als in figuurlijke zin, niet uit het veld laten slaan.
Een waar “Dank je wel!” aan al deze vrijwilligers, die veel van hun vrije tijd besteden aan het beschermen van nesten en kuikens binnen ons verenigingsgebied, is dan ook op zijn plaats!

Het weer in het broedseizoen 2019.
Het leek wel lente in februari. De zon scheen maar liefst 139 uur tegen 85 normaal. Vooral in de tweede helft van de maand was het overdag extreem zacht. De gemiddelde maandtemperatuur kwam uit op 6,0 graden tegen 3,3 normaal. Dit hele zachte weer zorgde er voor dat eind februari al het eerste kievitsei gevonden werd. Een nieuw record!

Droogte

De aanhoudende droogte afgewisseld met koude en warme dagen in april zorgde ervoor dat veel weidevogels extra in de problemen kwamen. Vogels als de grutto en kievit hebben het doorgaans al moeilijk door het gebrek aan geschikt leefgebied. De droogte deed hier nog een schepje bovenop en dat zorgde bij de weidevogels voor extra stress. Het vaak te lage waterpeil in de landbouwgebieden zorgt al voor te weinig insecten, en daar deed het uitblijven van de regen nog een schepje bovenop. Veel kievitskuikens gingen hierdoor een gewisse dood tegemoet.

Veel kievitskuikens gingen verloren door de droogte

Het eerste kievitsei 2019

Op maandag 18 maart werd het eerste nest met het eerste kievitsei binnen het werkgebied van onze vereniging gevonden door Werner Vollenbroek uit Deurningen. Werner van harte gefeliciteerd!

Het 1e kievitsei van Nederland werd in 2019 gevonden door Eduard van der Hoek uit Grou (Friesland) op 28-02-2019 om 11.45 uur in een weiland bij Vegelinsoord. Dit eerste ei van 2019 is het vroegste kievitsei dat ooit gevonden is. De landelijke recorddatum was tot nu toe 2 maart 1989 in Ermelo.

Resultaten weidevogels per soort

Note: De resultaten en grafieken hebben betrekking op het oorspronkelijk werkgebied van de vereniging zoals we dat al sinds de oprichting van onze vereniging volgen. Enkele jaren geleden hebben we onze beschermingsactiviteiten ook uitgebreid naar andere, relatief goede weidevogelgebieden buiten ons verenigingsgebied. Deze gebieden zijn niet opgenomen in de grafieken!

Kievit

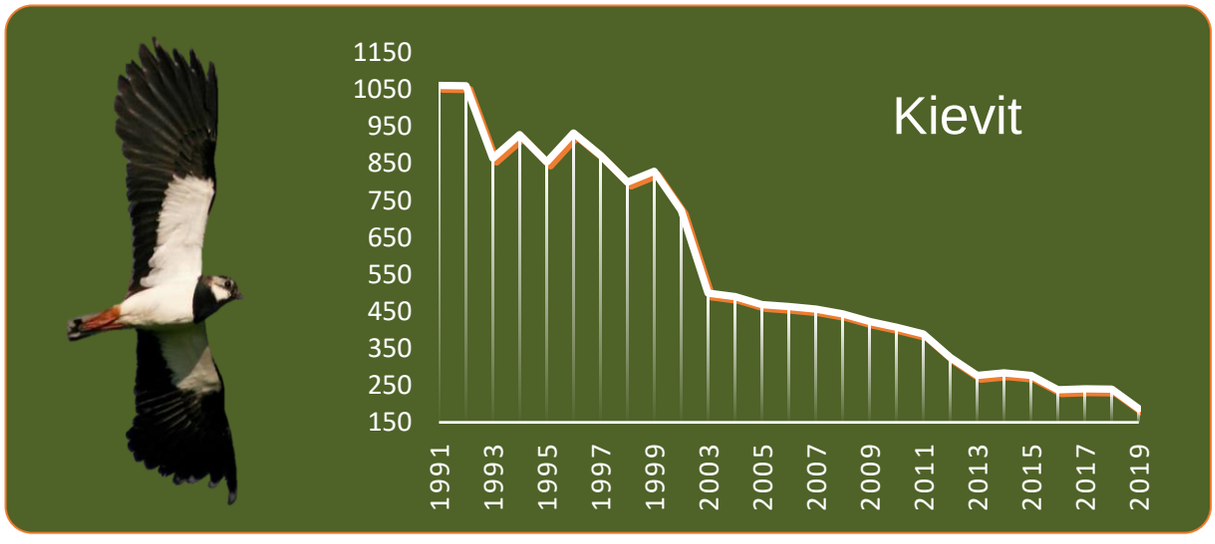

De snelle achteruitgang van het aantal broedparen kieviten is heel zorgwekkend! Vorig jaar hadden we nog 225 broedparen tegen 187 broedparen in dit jaar. Een terugloop met 17%.
De lage overleving van de kuikens ligt hieraan ten grondslag.

Verhoging waterpeil

Vooral van de kievitskuikens uit de eerste legsels zijn er niet veel vliegvlug geworden. Het aanhoudende droge weer was hiervan de hoofdoorzaak waardoor de kuikens te lang verstoken bleven van hun voedsel. Je zag dan ook dat veel broedparen wegtrokken uit hun broedgebieden nadat ze hun kuikens hadden verloren. Al met al zijn er gedurende het broedseizoen uiteindelijk zo'n 88 kuikens vliegvlug geworden. Om in de toekomst bij aanhoudende droge periode de weidevogels te helpen bij het vliegvlug worden van hun kroost kunnen vrijwilligers, jagers en boeren hulp bieden door tijdig her en der water op een perceel te pompen. Laat greppels vollopen of verhoog het waterpeil in de sloten. Dit water trekt insecten aan voor kievitskuikens. De bodem wordt bovendien door deze handelingen weer vochtig waardoor ook de regenwormen weer binnen bereik van de volwassen vogels komen.

Maatregelen voor kievit op bouwland

Dit jaar werd er voor kieviten de regeling 'Maatregelen voor kievit op bouwland' sinds jaren weer opengesteld. Deze regeling is alleen beschikbaar voor gebieden waarin boeren niet mee kunnen doen aan gesubsidieerd weidevogelbeheer. Het snel teruglopende aantal broedparen kieviten heeft Provincie Overijssel i.s.m. Landschap Overijssel doen besluiten om op het land van de boer de overlevingskansen van de kuikens te vergroten en hiervoor extra budget vrij te maken. Hiervoor sluit de boer voor 1 jaar een overeenkomst af.

Voorwaarden

Voordat zo'n overeenkomst wordt afgesloten met de boer moet door weidevogelbeschermers zijn vastgesteld dat op het betreffende (of aangrenzende) perceel minimaal 5 legsels van kieviten zijn aangetroffen of op basis van ervaringen in voorgaande jaren kunnen worden verwacht. In de periode van 1 maart tot 15 mei worden er dan geen bewerkingen uitgevoerd op het betreffende maisperceel. Als een groenbemester zo hoog staat dat deze de vestiging van kieviten verhindert, moet deze worden ondergewerkt vóór 1 maart.

Braakstrook

Na 15 mei wordt op het perceel een 'zeer vroeg' maïsras ingezaaid en blijft er een braakstrook liggen op hetzelfde perceel of een vluchtstrook op een aangrenzend perceel. Een braakstrook is een strook van 6 tot 12 meter breed waarop gedurende de looptijd van de overeenkomst geen bewerkingen worden uitgevoerd. Deze braakstrook wordt in stand gehouden van 15 maart tot 1 augustus. Voorafgaand aan bewerkingen vanaf 15 mei op het perceel waar deze beschermingsmaatregel is getroffen, wordt altijd contact opgenomen met de lokale vrijwilliger(s). Deze regeling wordt ook voor 2020 weer opengesteld.

De regeling 'Maatregelen voor kievit op bouwland' sinds jaren weer opengesteld.

Grutto

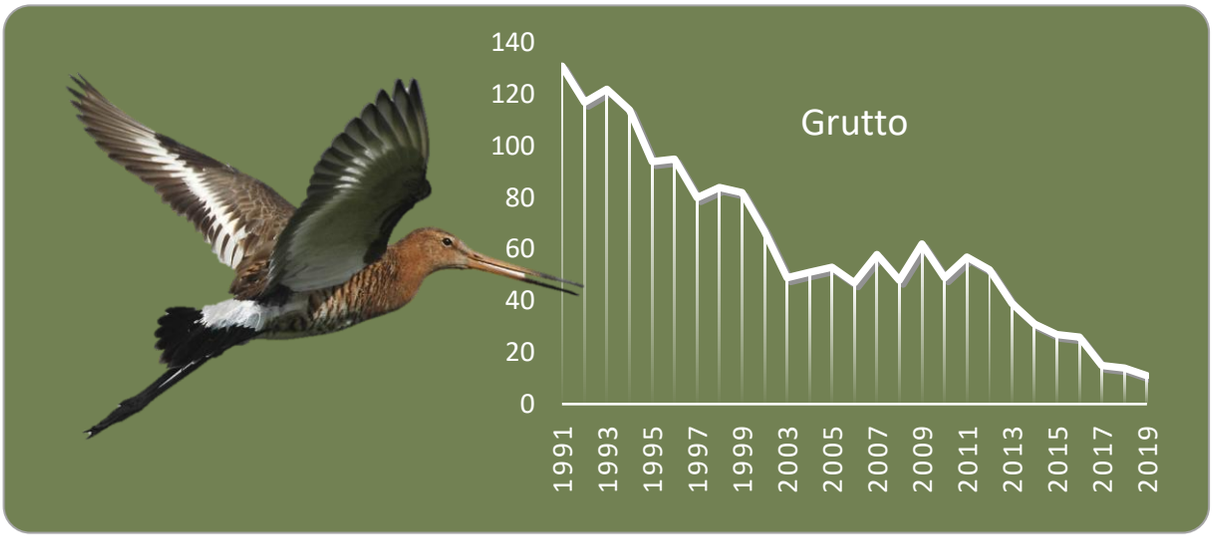

Het blijft maar doorgaan met de achteruitgang van het aantal grutto's die geteld worden. Waren er vorig jaar nog 15 broedparen aanwezig in de broedgebieden rondom de kerkdorpen, dit jaar bleef de teller steken op 11 broedparen grutto's.

Broedresultaat

Wel was het broedresultaat gelukkig iets beter dan van het jaar ervoor. Er werden 7 pullen vliegvlug verdeeld over 5 broedparen. Deze verbeterde resultaten zijn dit jaar voornamelijk te danken aan de hoge muizenstand op de graspercelen. Hierdoor was de predatiedruk in vele gebieden in stuk lager. De verwachting is dat dit resultaat niet veel zal bijdragen aan het behoud van de grutto in deze niet begrensde weidevogelgebieden. Onderzoekresultaten wijzen namelijk uit dat uiteindelijk maar 40% van de vliegvlugge kuikens weer terugkomt naar Nederland want ook de vogeltrek eist zijn tol.

Onderzoek

De meeste grutto's die in Nederland broeden, overwinteren in West-Afrika, en steken dus twee keer per jaar de Sahara over. Onderzoekers hebben de afgelopen jaren met behulp van zenders 53 grutto's gevolgd. Hierbij is aangetoond dat de vlucht over de Sahara richting het noorden veel gevaarlijker is dan die naar het zuiden. Alle gevolgde vogels overleefden de reis naar het zuiden. De terugweg werd echter 24% van de grutto's fataal, en dat blijkt te maken te hebben met de nadelige windomstandigheden. De passaatwinden boven de woestijn, die in het voorjaar altijd uit het noordwesten komen, zorgen ervoor dat de vogels veel tegenwind hebben en te weinig energie overhouden. Een tussentijdse stop in de Sahara is een probleem, omdat er weinig te eten en te drinken is. De kans bestaat dat vanwege de klimaatverandering de sterfte onder deze trekvogels in de toekomst toeneemt. Weersomstandigheden in Afrika tezamen met de jaarlijks te lage reproductie in Nederland, zorgt ervoor dat de gruttostand achteruit blijft gaan.

Leegloop van broedparen

Zo was er afgelopen jaar in Fleringen voor het eerst in de verenigingshistorie geen broedresultaat van de grutto. Na Deurningen en Saasveld moet gevreesd worden dat ook dit kerkdorp de koning van de graslanden kwijtraakt. Om in Nederland verdere terugloop van het huidige aantal broedparen, tussen de 32.000 en 35.000, te voorkomen zouden er ongeveer 13.000 kuikens vliegvlug moeten worden. Afgelopen jaar werden er naar schatting volgens Vogelbescherming Nederland, maar zo'n 9000 gruttokuikens vliegvlug. Het merendeel van deze kuikens (5400) werd vliegvlug in Friesland.

Scholekster

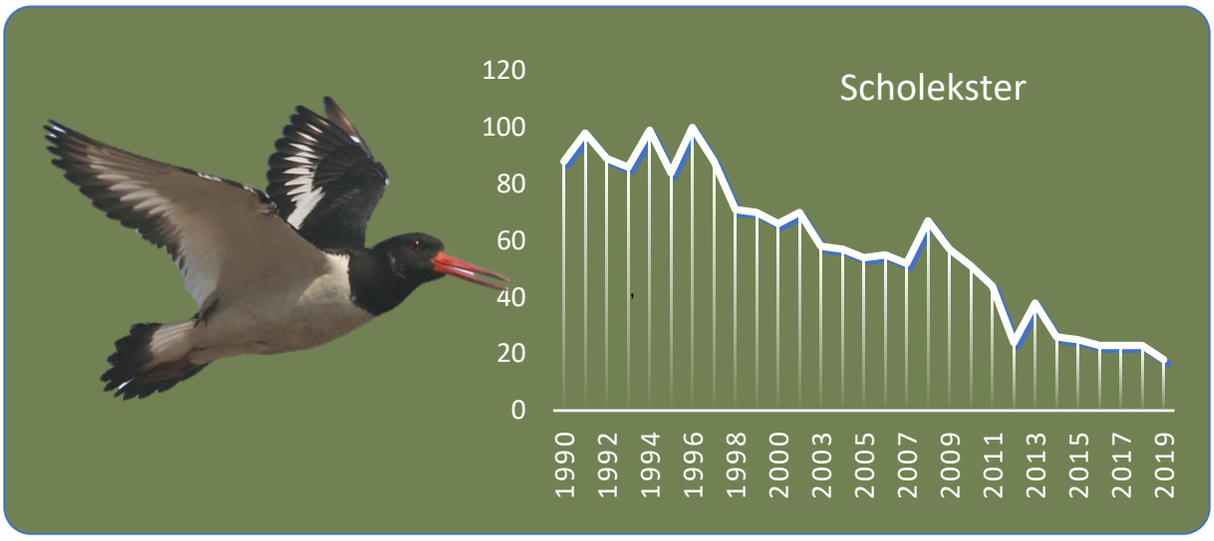

Jonge scholeksters hebben mogelijk een voedselprobleem. Scholeksters met jongen hebben veel voedsel nodig, wormen en emelten. En emelten die hoog in de graszoden zitten, zijn er niet op de akkers. De paar vogels die wel met succes op de akkers broeden, gaan als het droog wordt met hun jongen naar weitjes met wat ouder gras. Dat zijn plekken waar jongen nog groot komen.

Afname

Sinds 1985 nemen in Nederland de aantallen af, voornamelijk door voedselgebrek langs de kust en door intensivering van de landbouw in combinatie met de hoge predatiedruk in het binnenland. Nadat we binnen onze vereniging enkele jaren achter elkaar te maken hadden met een vrij constant aantal broedparen scholeksters (23 stuks) werden er dit jaar in totaal maar 18 broedparen geteld. De jaren dat er nauwelijks kuikens vliegvlug werden, zien we dit jaar duidelijk als oorzaak terug in de stand. Dit kon dan ook niet uitblijven.

Opvallend

Wat dit jaar opviel was het hoge aantal vliegvlug geworden scholeksters in Rossum. Hier werden verdeeld over zes broedparen elf pullen vliegvlug. Er werd maar één nest gepredeerd. In totaal werden er bij de 18 broedparen 15 kuikens vliegvlug.

Al jaren nauwelijks scholeksterkuikens vliegvlug

Wulp

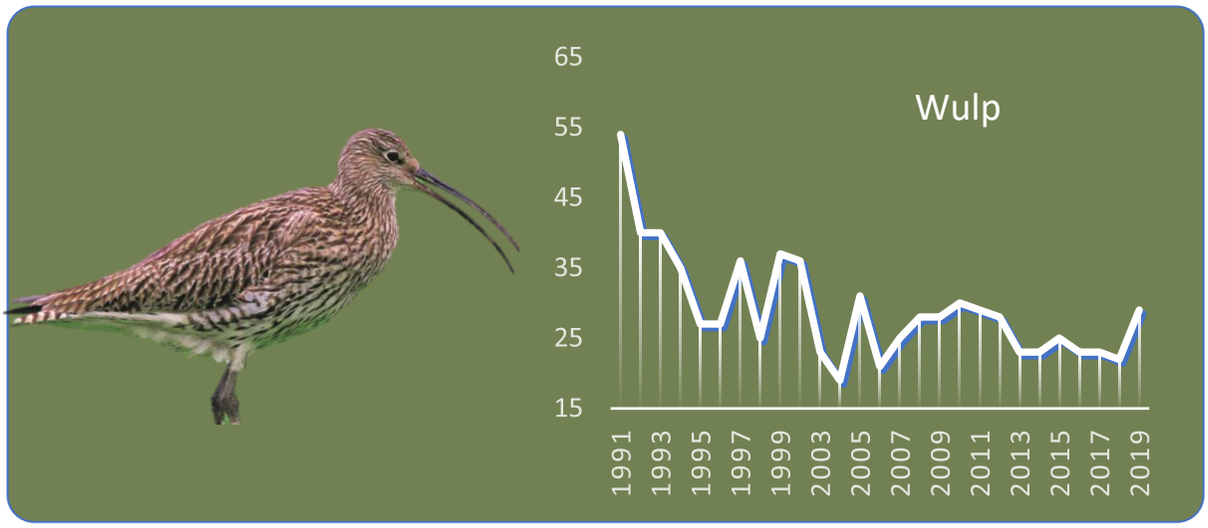

We werden dit jaar aangenaam verrast door de stijging van het aantal broedparen wulpen. En dat in een jaar dat door SOVON was uitgeroepen tot het jaar van de wulp.

Broedresultaten

Ten opzichte van vorig jaar (22 broedparen) steeg het aantal broedparen dit jaar namelijk naar 29 broedparen. De meeste broedparen, 7 stuks, waren aanwezig in het werkgebied van Rossum. In totaal werden er dit jaar waarschijnlijk 17 jonge wulpen vliegvlug verdeeld over 8 succesvolle broedparen. Dit is geen slecht resultaat wanneer we dit afzetten tegen het aantal vliegvlug geworden pullen uit de voorgaande jaren. De extra inspanningen die de veldwerkers in samenwerking met de boeren hebben geleverd in het jaar van de wulp, heeft hieraan zeker bijgedragen. Dank hiervoor!

Jaar van de wulp

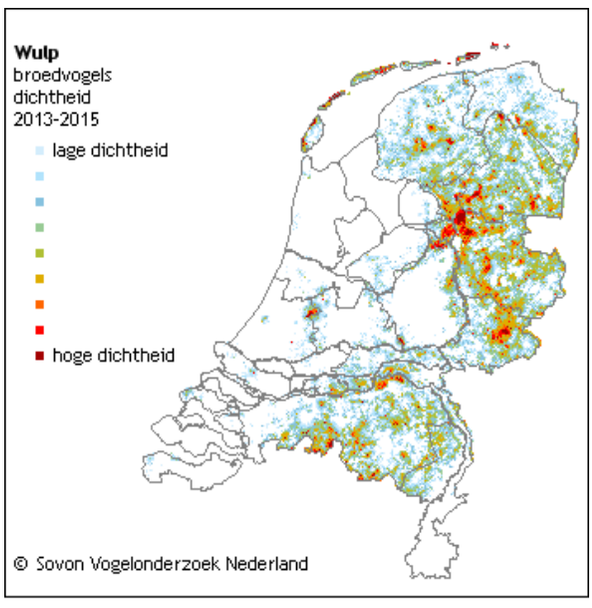

Jaarlijks broeden er ongeveer 4.300 paartjes in ons land, in open graslanden en akkers, heide, hoogveen en open duingebied.

De eerste wulpenparen zijn bij het verschijnen van dit jaarverslag weer terug in hun broedgebieden. Een jodelende wulp die met trillende vleugels een glijvlucht maakt op een vroege voorjaarsochtend. Het is voor menigeen het ultieme voorjaarsgevoel, maar de balts van de wulp laat zich steeds minder horen en zien. Sinds halverwege jaren tachtig van de vorige eeuw is de wulp als broedvogel met bijna 50% afgenomen.

Voor Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming was het reden om 2019 uit te roepen tot het Jaar van de Wulp. Hopelijk gaan uitgevoerde onderzoeken en inventarisaties, waaraan ook wij een bijdrage hebben geleverd, helpen de situatie van de wulp te verbeteren.

Tureluur

De tureluur dankt zijn naam aan het geluid dat de vogel maakt: "tjululuu"; dat is namelijk makkelijk te vertalen naar 'tureluur'. Hij is altijd te herkennen aan de markante felrode poten en de brede witte achterrand van de vleugels.

Broedresultaten

Ook dit jaar zette de daling van vorig jaar door. In totaal werden er over het gehele zoekgebied van onze vereniging maar vijf broedparen geteld tegen zeven paartjes in 2018. Twee broedparen in Fleringen, twee broedparen in Rossum en een broedpaar in Agelo. Bij het broedpaar in het Agelerveld werden er twee kuikens vliegvlug.

Van de twee broedparen in Fleringen kwam een nest succesvol uit; het tweede nest werd door bewerkingen verstoord. Ook hier werden er twee kuikens vliegvlug. Van de twee broedparen in Rossum werden de nesten niet gevonden. Wel kon wat later in het seizoen worden vastgesteld dat er een kuiken vliegvlug was geworden.

Weidevogelgebied Albergen

Het is voor boeren een uitdaging om naast het produceren van voedsel, het landschap in stand te houden en de biodiversiteit te herstellen. In Nederland worden op 80.000 ha. maatregelen getroffen in het kader van agrarisch natuurbeheer. Op die hectares kan echter niet gecompenseerd worden wat er op de overige twee miljoen hectare in Nederland fout gaat. Steeds meer boeren willen meer natuurinclusief boeren. Het zou goed zijn dat het huidige aantal boeren behouden blijft en dat zij oog houden of krijgen voor de inpassing van natuur in het bedrijf.

Hieronder ziet u een overzicht van de resultaten van het weidevogelgebied Albergen in 2016 t/m 2019

SOORT	AANTAL BROEDPAREN				AANTAL KUIKENS VLIEGVLUG			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Kievit	80	62	40	38	35	32	20	21
Grutto	18	24	22	22	18	15	22	16
Scholekster	2	3	3	3	2	1	0	1
Wulp	7	5	5	5	3	0	0	0
Tureluur	2	4	7	7	3	4	14	15

Kievit:
Het aantal broedparen kieviten in dit begrensde weidevogelgebied is verder teruggelopen. Dit heeft voor een groot deel te maken met het omzetten van bouwland(maisland) naar grasland. De aanwezigheid van de plas-dras zorgt er jaarlijks wel voor dat er in dit gebied relatief meer kuikens vliegvlug worden dan in gebieden zonder plas-dras. Er zijn dit jaar ongeveer 21 jonge kieviten vliegvlug geworden.

Grutto:

Het aantal gruttobroedparen was gelijk aan die van 2018 en kwam uit op 22 broedparen. Het seizoen startte slecht want in de derde week van april waren er al veertien van de legsels leeggevreten door de vos, ondanks een goedwerkend stroomraster. Door de aanwezigheid van een plas-dras en daarmee voedselbeschikbaarheid, bleven er gelukkig nog veel broedparen in dit gebied hangen. Een deel van deze broedparen hebben nog een 2e legsel geproduceerd en succesvol kuikens vliegvlug gekregen.

Er zijn in totaal bij elf broedparen naar schatting zestien kuikens vliegvlug geworden. Dit resultaat is redelijk goed te noemen. Met de resultaten van de voorgaande jaren erbij zorgt dit ervoor dat we met een vitale en zeer waarschijnlijk een groeiend aantal broedparen grutto's in de komende jaren te maken krijgen.

Tureluur:
Ook met de tureluur ging het goed. Er hebben zeker vijf broedparen in de nabije omgeving van de plas-dras gebroed en drie broedparen rondom de graspercelen aan de Zenderseweg in Albergen. Vijf broedparen hebben kuikens vliegvlug gekregen.

Goede broedresultaten
De goede broedresultaten van de grutto en de tureluur zijn dankzij de medewerking en inzet van vele partijen tot stand gekomen. De waardering gaat dan ook uit naar alle vrijwilligers die zich afgelopen jaar voor dit gebied hebben ingespannen.

Het gaat om vrijwilligers van de WBE Zenderen, WBE Tubbergen, Gebiedscollectief NOT en NVWG "De Grutto" en natuurlijk de uitstekende medewerking van de boeren.

Medewerking
Daarnaast kregen enkele jagers het afgelopen jaar in dit gebied weer de volledige medewerking van het bestuur van de WBE Zenderen i.v.m. de noodzakelijke ontheffingen om 's nachts de vos te kunnen verjagen/bestrijden en zodoende de weidevogellegsels en aanwezige kuikens beter te kunnen beschermen. Verder zijn dit jaar in de beschermde weidevogelgebieden van Noordoost-Twente 10 vossenvallen beschikbaar gesteld uit de subsidiepot die door de Nederlandse overheid ter beschikking is gesteld voor "Niet Productieve Investeringen". Deze vossenvallen zijn uitgerust met elektronische melders hetgeen betekent dat zodra de val dichtklapt er een melding binnenkomt op de telefoon van de jager die deze val onder beheer heeft. Deze vossenvallen zijn, zo is gebleken, hard nodig om de predatiedruk te beteugelen.

Reacties en info: secretariaat@nvwgdegrutto.nl